

Çağdaş Seramik Sanatında Mozaik Tekniği*

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat dalında, 2022 yılında tamamlanan "Mozaik Tekniği ve Uygulamalar" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Bu çalışmanın ilk hali 23.11.2022 tarihinde Afyonkarahisar'da düzenlenen XI. Uluslararası Katılımlı Seramik kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Gönderim Tarihi: 12.03.2023 – Kabul Tarihi: 04.06.2023

Betül Küplemez

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı YL Öğrencisi, İzmir, Türkiye
betulkuplemez@gmail.com - ORCID: 0000-0002-3446-1951

Doç. Memduha Candan Güngör

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, İzmir, Türkiye,
candan.gungor@deu.edu.tr - ORCID: 0000-0002-4850-7447

Özet

Bu çalışmada; öncelikli olarak mozaik tekniğinin anlam ve kökenine, yapım tekniklerine, kullanılan malzemelere, tarihsel süreç içerisinde kullanım alanlarına ve antik çağlardan günümüze kadar uzanan bu tekniğin çağdaş sanatçılar tarafından nasıl yorumlandığına değinilecektir. Bu çalışma ile tek başına anlam ifade etmeyen seramik, cam, taş, ahşap, kumaş gibi parçaların yan yana kullanımıyla ortaya çıkan ve mozaik olarak isimlendirilen bu tekniğin geleneksel bir teknik olarak kullanılmasının dışında, çağdaş tasarımlarda geçmişten günümüze ulaşan evrim sürecinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra başta Antoni Gaudi olmak üzere çağdaş sanatçılardan Niki de Saint Phalle, Nek Chand, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Marco Bravura, Cleo Mussi, Monica Machado, Dino Maccini, Mohammed Banawy ve Rashid Johnson'un yaptığı çalışmalar üzerinden mozaik tekniğinin incelenmesi ve mozaik çalışacak kişilere referans olarak gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Mozaik tekniğinin tek bir malzemesinin olmaması mozaik sanatçılarına geniş bir özgürlük alanı sağlamaktadır. Mozaik tekniği antik çağlarda doğada bulunan malzemelerle oluşturulabiliyorken günümüzde seramik, cam, mermer, ahşap, kâğıt ve kumaş başta olmak üzere birçok malzeme kullanılarak oluşturulabilir. Mozaik tekniği resim sanatından sonra ortaya çıkmasına rağmen yıllar içinde birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır. Pek çok malzeme ile mozaik yapılabilir ancak bu araştırma kapsamında seramik malzeme ile mozaik çalışmalar yapan sanatçılar incelenecektir. Seramik sanatının dallarından biri olan mozaik tekniğinin geçmişe dayanan bu uzun serüveni araştırılarak, bulunan kaynakların derlenip ileriki araştırmalara kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik tekniği, seramik, sanat, mozaik sanatçıları.

Küplemez, B. ve Güngör, M.C. 2023. "Çağdaş Seramik Sanatında Mozaik Tekniği". Görünüm, 14, 41-60.

Mosaic Technique in Contemporary Ceramic Art

* This study was produced from the master's thesis titled "Mosaic Technique and Applications" completed in 2022, in the Ceramic and Glass Design Department of Dokuz Eylül University Fine Arts Institute.

* The first version of this study was the XI. It was presented as an oral presentation at the Ceramics Congress with International Participation.

Sending Date: 12.03.2023 – **Acceptance Date:** 04.06.2023

Betül Küplemez

Dokuz Eylül University, Institute of Fine Arts, Ceramic and Glass Design Graduate Student, Izmir, Turkey
betulkuplemez@gmail.com - **ORCID:** 0000-0002-3446-1951

Assoc. Prof. Memduha Candan Güngör

Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Ceramics and Glass Design, Izmir, Turkey
candan.gungor@deu.edu.tr - **ORCID:** 0000-0002-4850-7447

Abstract

In this study; First of all, the meaning and origin of the mosaic technique, the construction techniques, the materials used, the areas of use in the historical process and how this technique has been interpreted by contemporary artists from ancient times to the present will be mentioned. In this study, it is aimed to examine the evolution process from the past to the present in contemporary designs, apart from the use of this technique, which is called mosaic, which is created by the side-by-side use of small pieces that do not make sense on their own. In addition, the mosaic technique will be examined and mosaic will be studied through the works of contemporary artists, especially Antoni Gaudi, Niki de Saint Phalle, Nek Chand, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Marco Bravura, Cleo Mussi, Monica Machado, Dino Maccini, Mohammed Banawy and Rashid Johnson. It is aimed to be passed on to future generations as a reference to individuals. The lack of a single material of the mosaic technique provides mosaic artists with a wide area of freedom. While the mosaic technique could be created with materials found in nature in ancient times, today it can be created using many materials such as ceramics, glass, marble, wood, paper and fabric. Although the mosaic technique emerged after the art of painting, it has started to be applied in many areas over the years. Mosaics can be made with many materials, but within the scope of this research, artists who make mosaic works with ceramic materials will be examined. This long adventure of the mosaic technique, which is one of the branches of ceramic art, is researched and it is aimed to compile the found sources and form a source for future research.

Keywords: Mosaic Technique, ceramic, art, mosaic artists.

GİRİŞ

Birbirinden farklı, iki boyutlu veya üç boyutlu parçaların bir yüzey üzerinde yan yana getirilerek resmetme tekniğine ve ortaya çıkan betimlemelere mozaik adı verilir. Mozaik kelimesinin kök olarak nereden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Etimolojik olarak bakıldığında Yunaca abaiskai, Latince abacui veya tesserae, İtalyanca mosaico, Farsça rize-senk ya da rize-nigari, Osmanlıca fuseyfis olarak adlandırılmaktadır. Fakat mozaik kelime olarak Yunan mitolojisinde güzel sanatları simgeleyen ilham perileri olarak adlandırılan Mousa'ların ismiyle alakası olduğu söylenilmektedir. "Musivim opus" olarak adlandırılan mozaik kelimesi, Orta Çağ'a kadar farklı şekillerde adlandırılmıştır. Zaman içerisinde Musivum kelimesi, mozaik adıyla kullanılmaya devam etmiştir (Ödekan, 1997: 1300). Genel anlamda küçük boyutlu taş, seramik, cam, kâğıt vb. tesseraların kullanıldığı, belirli figür veya desenlere göre farklı renk ve ebatlarda olan bu parçaların bir araya gelmesinden anlam kazanması mozaikğin temelini oluşturur. Mozaik yapımı, özünde, uygulanacak desenin çizimi, tasarımı, mozaik parçalarının döşenmesi ve sabitlenmesi için yapım tekniğine göre alçı ya da diğer sabitleyici maddelerin kullanılmasıyla oluşturulur.

1. Mozaik Tekniği

"İnsanların mekanlarını güzelleştirme çabası ve isteği günümüzde hala devam etmektedir" (Tülek, 1998: 44). İnsanlar temel ihtiyaçlarından sonra içinde yaşadığı mekâna güzellik katmaya başlamıştır. Bu estetik dokunuşların içinde yer alan mozaik tekniği geçmişten gelen geleneksel alt yapısıyla günümüz teknolojisi, fikirleri ve becerilerinin gelişmesiyle hala kamusal, özel, iç ve dış mekân, dinsel mekân fark etmeksizin kullanılabilen bir tekniktir. Günümüze kadar ulaşabilmiş modern yapısını bozulmadan koruyabilmiş nadir sanat dalları arasındadır. Tek başına anlamlandırılmayan küçük boyutlu parçaların bir arada kullanılmasıyla meydana gelen ve mozaik olarak isimlendirilen bu teknik, çok eski dönemlerden bugüne kadar gelmektedir. İlk başlarda sadece malzeme, taş ile kısıtlı olarak uygulanan bu teknik zamanla seramik, cam, ahşap, mermer, kâğıt ve kumaş gibi çeşitli malzemeyi ve dolayısıyla çeşitli yapım teknikleriyle birlikte kullanılmaya devam etmiştir (Şahin, 2010: 12).

Geçmişten günümüze gelen mozaik tekniğinin tarihsel süreci incelendiğinde, bu tekniğin ilk örneklerine M.Ö. IV. ve III. binli yıllara tarihlenen Mezopotamya'da yer alan Al Ubaid ve Uruk-Warka adlı Sümer bölgelerinde karşılaşılmıştır. Pişmiş topraktan yani seramik parçalardan yapılan ve çiviye anımsatan huni şeklindeki parçaların sivri kısımları uygulama yapılacak yüzeye, düz olan kısmın ise dekoru tamamlamak amacıyla üst kısımda kalacak şekilde uygulanması ile

oluşturulan bu teknik duvar mozaiklerinin öncüsü olarak kabul edilmiştir (Ekincioğlu vd., 2018: 84).

Mozaik tekniğinin genel anlamda kullanım alanları düz zemin üzerine oluşturulan resimsel anlatım biçimidir. Geçmişten günümüze kadar duvar, taban, tavan başta olmak üzere oluşturulmuş iki boyutlu mozaiklerle karşılaşmaktadır.

Mozaik yapımında kullanılan malzemeler, yapılan eserin niteliğine göre çeşitlilik gösterse de genel anlamda kullanılan malzemeler doğal taş, seramik ve cam ağırlıklıdır. Mozaik yapımında kullanılacak malzeme genellikle uygulanacak desenin özelliklerine ve uygulanacak olan alanın koşullarına göre tespit edilir. Bundan dolayı cam veya seramik gibi kolay yıpranan malzemeler sıklıkla tonoz veya duvar mozaiklerinde tercih edilmiştir. Mozaik teknik olarak incelendiğinde, genel anlamda yapım aşamalarının olduğu belirlenmiştir. Fakat mozaik tekniğinin birçok yapım süreci bulunmaktadır (Aygüneş, 2006: 5). Uygulamadaki değişiklikler, kullanılan materyallerin farklı yapılandırma ve yerleştirme temeline dayanır. Bir mozaik yapımı uygulanacak dekorun çizimi, tasarımı, parçaların yerleştirilmesi ve sabitlenmesi için yapım tekniğine göre alçı ya da diğer sabitleyici maddeler kullanılır. Mozaik, ilk uygulandığı antik dönemlerden günümüze kadar farklı şekillerde kullanılabilirliğini sürdürmüştür.

Görsel 1. M.Ö. 3000 Yılına Ait Bulunan İlk Duvar Mozaığı, Seramik Mozaik, Irak.

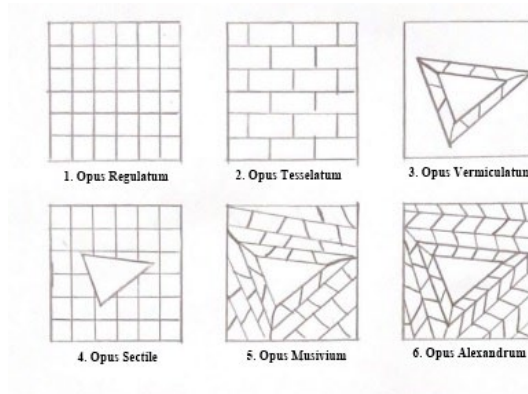
Helenistik Dönem 'de mozaikte cam kullanımı başlamıştır. Camda her renk elde edilebileceği için mozaik sanatçılarının kullanacağı renk skalası da doğal olarak sınırsız hale gelmiştir. Bu dönemin en çok dikkat çeken örnekleri Delos, Bergama, Pompei ve Thmuis'da yer almaktadır. Mısır'da Tel-el-Yedhudia'da bulunmuş sütun başlıklarının dekorasyonunda fildişi bölmelerde küçük taşlar, lapis-lazuli ile renklendirilmiş ufak boyutlu camlar kullanılmıştır (Pekel, 2009: 7).

Görsel 2. Seramikten Yapılan ve Çiviyi Anımsatan Huni Biçimli Parçalar.

Antik dönemlerde yapılan mozaiklerde çeşitli yerleştirme teknikleri uygulanmıştır. Bu teknik farklılıklar ise desenin oluşmasında ortaya çıkan yerleştirme şekilleridir. Genel olarak bu yerleştirme tekniklerine Latince adlar verilmiştir. Bu teknikler; (Çelik ve Andemir, 2003: 406).

- Opus Regulatum
- Opus Tessellatum
- Opus Vermiculatum
- Opus Sectile/Florentine
- Opus Musivum
- Opus Alexandrum

Görsel 3. Mozaik Döşeme Teknikleri.

1.1 Opus Regulatum

Adına ızgara deseni de denilen bu teknik; mozaik desenini meydana getiren tüm tesseralar aynı ebatlarda olup hem yatay hem de dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur

(Bkz. şekil 3.1). Genel anlamda kullanım alanları, oluşturulan yüzeyin arka planını veya geometrik desenleri oluşturmak için kullanılmıştır. Büyük boyutlardaki mozaik çalışmalarının arka planlarında ve bordür döşemelerinde tercih edilen bir döşeme şeklidir (Üstüner, 2002: 74).

1.2 Opus Tessellatum

Bir alttaki tesseranın bir üstteki tesseranın tam ortasına gelecek şekilde yerleştirilme şeklidir. Genel anlamda tuğla döşemesi olarak adlandırılan mozaik döşeme yöntemidir (Bkz. şekil 3.2). Geçmiş dönemlerde uygulanan çakıl taşı mozaikleri Opus Tessellatum mozaiklerinin temelini oluşturmaktadır. Opus Tessellatum döşemelerde işlenmiş çakılların yerini, düzenli kesilmiş ufak boyutlu seramik, taş, mermer ya da camdan yapılmış küp biçiminde kesilmiş tesseralar almıştır. Roma döneminde genellikle zemin ve duvar döşemelerinde kullanılmıştır. Mozaik parçalarının ebatları ve biçimleri genel olarak aynı boyutlardadır (Üstüner, 2002: 70)

1.3 Opus Vermiculatum

Kıvrımlı bir döşeme oluşturulmak için kullanılan bu teknikte, desenin tasarımına uygun olarak genellikle solucanı andıran bir yapı şeklinde yerleştirilme yapılmaktadır (Bkz. şekil 3.3). Solucan veya kurtçuk adı verilen Opus Vermiculatum tekniği Yunanistan, Mısır ve Roma'da genel olarak mobilya ve mücevher yapımında çokca tercih edilen tekniklerdendir. Mozaik döşeme teknikleri arasında en çok iş gücü ve beceri gerektiren bir tekniktir. Diğer mozaik döşeme tekniklerine kıyasla izleyicilerde uyandırdığı etki daha yüksek orandadır. Genel olarak insan silüeti ve doğa manzaraları işlenen konular arasındadır. Tesseraların boyutları ise oluşturulacak desene göre tercih edilse de diğer döşeme yöntemlerine oranla daha ufak boyutlardadır (Şahin, 2010: 16).

1.4 Opus Sectile

Diğer mozaik döşeme tekniklerinden biraz farklı olan opus sectile, görüntü olarak daha kaba ve büyük tessera parçalarının yan yana getirilmesinden oluşturulmuştur (Bkz. şekil 3.4). Tessera parçalarında genellikle granit, mermer ve bazalt ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Oluşturulan desen çoğunlukla tek parça şeklinde desenin odak noktasını oluşturur. Örneğin; insan, kuş veya kalp gibi parçalar desenin büyük bir kısmında tek parça olarak yer almaktadır. Opus Sectile (Pavimentum Sectile), bir çeşit mimari kakmacılık olarak isimlendirilmektedir. Opus Sectile tekniği, desene göre farklı biçim, renk ve boylardan oluşan mermer mozaik çeşididir (Erkan, 2006: 56).

1.5 Opus Musivum

Duvar mozaiklerinin öncüsü niteliğindedir. Bu tekniği diğer mozaik tekniklerinden ayıran en

önemli özellik oluşturulan bezeme ve desenin çok etkileyici ve gösterişli olarak yapılmasından gelmektedir (Bkz. şekil 3.5). Bu teknikte oluşturulan mozaikler özellikle burjuva kesimin yaşam alanlarında ve ibadethanelerde görülmektedir. Opus Musivum tekniği Opus Vermiculatum tekniğine benzerdir. Opus Vermiculatum tekniği ile benzerlik sağlayan bu teknikte cam parçalar kullanılmaktadır. Cam tesseralar genellikle kubbelere, tonozlarda ve duvarlarında uygulanmıştır. Bu kavram ilk olarak M.S. 190'lı yıllarda Pescennius Niger'in yazmış olduğu eserlerinde karşımıza çıkmıştır. Opus musivum olarak isimlendirilmiştir (Özkaymak, 2013: 27, 28).

1.6 Opus Alexandrum

Karmaşık ama zengin bir teknik olarak adlandırılan Opus Alexandrum tekniğinde zengin renk skalasını elde edebilmek için mermer haricinde başka malzemelerden de yararlanılmaktaydı (Bkz. şekil 3.6). Bunlardan bazıları; cornelian, alabaster, lapis lazuli v.b. Opus Alexandrum tekniğinin ortaya çıkmasında iki farklı şekilde oluştuğu belirtilir. İlk ortaya çıkış fikrinden sonra mozaik ustalarının göç etmesiyle bu teknik Akdeniz sahillerinden Suriye kıyılarına ve Anadolu'dan adalara daha sonra Bizans'a kadar ulaşmış ve çokça kullanılmıştır. Diğer ikinci çıkışı ise Roma'ya ve Yunanistan'a ulaşmıştır. Opus Musivum tekniği Kostantin I. döneminden sonra Bizans döneminde sıklıkla kullanılmış, özellikle kilisenin desteğiyle gelişmiştir (Argunhan, 2019: 33).

2. Kamusal Alan Mozaikleri

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesinden sonra başlayan kent yaşantısı kamusal alan ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu alanlar insanların sosyalleştiği, vakit geçirdiği, dinlendiği alanlar olmasının yanında, göze hitap etmesi, estetik algıyı geliştirmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, yaratıcı güce sahip kişilerin kamusal alanlara uyguladıkları çalışmalarla kamusal alanların daha görünür hale gelmesini sağlamaktadır.

2.1 Antoni Gaudi, Güell Park

İspanyol mimar olan Gaudi, 1825 yılında dünyaya gelmiştir. Sadece bir mimar olmadığını kanıtlayan Gaudi, özgün yeteneği ve sanatçı tarafıyla da tanınmaktadır. Daha sonraki yıllarda çamur ve alçı kullanarak dekoratif öğeler üretmeyi, marangozluk, demircilik, seramik yapımı ve sır tekniklerini öğrenmiştir.

Güell Park'ta, ana giriş tek başına estetik bir kritere göre tasarlanmıştır. İlk etapta ana girişte iki adet yapı (pavilyon: bahçe ve parklarda bulunan kulübe) ile sanki sihirli bir ormandan gelmiş bahçe görünümündedir. Fakat oval zeminli bir plana sahip olan park kulübeleri ve duvar

bütünleşmiş şekilde uygulanmıştır. Bu yapılarda, duvarlar gibi taşlardan oluşmuş ve üstleri seramik mozaiklerle kaplanmıştır. Güell Parkın en önemli özelliklerinden biri, sıradan bir park değil, gerçekten yaşayan bir açık alan olmasıdır. Dış merdivenlerin göze çarpan yüksekliği, düşük duvarlarla sınırlandırılmış ve büyük organik heykellere ayrılmış, birbirine paralel iki merdivenle parkın merkez kısmına ulaşılabilir.

Parkın ortasında yer alan mekânda ise kenardan geçenlerin düşmesini önlemekle kalmayarak, aynı zamanda bank olarak tasarlanmıştır. Gaudi insana ve doğaya yakın olması açısından seramik malzemeyi kullanmıştır ve binlerce kırılmış seramik parçalarla artistik bir görünüm elde etmiştir. Aynı zamanda bank, mozaikle kaplandığı için hem su geçirmez hem de hijyenik bir yapıdadır. Gaudi'nin seramik malzemeyi tercih sebeplerinden biri; seramik malzemenin ekonomik olmasıdır. Gaudi kullandığı seramikleri fabrikalarda üretilen hatalı ürünlerin atık parçalarını kullanarak elde etmiştir. Gaudi'nin, tasarımlarında renk önemli ölçüde rol oynamaktadır. Seramik malzeme renk çeşitliliğini sağlama konusunda kolaylık sunmaktadır ve dayanıklı olması sebebiyle de tercih edilmektedir. 1984'de Güell Park UNESCO'nun talimatıyla uluslararası bir koruma altına alınmıştır. Mimar Gaudi, bu projeye ilk doğa üzerinde ikinci yeni bir doğa yerleştirmiştir (Akyazı, 2005: 57, 89).

Görsel 4. Güell Park, Seramik Mozaik, 1926, Barselona, İspanya.

2.2 Niki de Saint Phalle, Tarot Garden

Gaudi'den etkilenen Niki de Saint Phalle, heykel ve mimaride yapısal elemanlar olarak bulunan çeşitli malzeme ve nesne kullanımı konusunda daha önce hayal edilmemiş birçok olasılık ile karşılaşmıştır. De Saint Phalle özellikle Gaudi'nin onu bir gün hem sanatı hem de doğayı birleştirecek kendi bahçe işini yaratmaya ikna eden Park Güell'den etkilenmiştir (Amersfoort, (1) 2005).

Gaudi'nin Barselona'daki Park Güell'inden ve Bomarzo'daki bahçeden etkilenen de Saint Phalle, benzer bir şey yapmak istediğine karar vermiştir. Bu anıtsal heykel parkını inşa etmek için 1979'da kıyı boyunca Roma'nın yaklaşık 100 km kuzeybatısında, Toskana'daki Garavicchio'da bir arazi satın almıştır. 1978 yılında sanatçı arazideki ilk çalışmalarına başlamıştır. 21 adet çalışmadan oluşan bu bahçenin yapımında malzeme olarak seramik, cam, boya, ayna, çakıl taşı gibi çeşitli malzemeler kullanmıştır. Sanatçı çalışmalarında öğretmeni Venera Finocchiaro'u ile ilerleme sağlamıştır. Büyük boyutlu çalışmaların içlerinde dayanıklılık sağlamak için çelik borular kullanılmış ve bu borular püskürtme beton ile kaplanmıştır. Küçük boyutlu heykeller ise polyesterden üretilmiştir (Çınar, 2019: 4, 6).

İtalyanca Giardino dei Tarocchi olarak adlandırılan bahçede, Tarot kartlarında bulunan sembollerin heykelleri yer almaktadır. Bahçenin tamamlanması uzun yıllar ve hatırı sayılır miktarda para harcanmıştır. 20 yılı aşkın bir çalışmanın ardından 1998 yılında açıldı (Amersfoort, (2) 2005).

Görsel 5. Tarot Garden Genel Görünüm, Seramik Mozaik, 1998, İtalya

2.3 Nek Chand, The Rock Garden

Nek Chand, Hindistan'da kendisine küçük bir bahçe alanı yapmak için ormanın bir kısmını temizlemeye başlamıştır. Çevresini taşlarla çevirdiği alana elinde bulunduğu malzemelerle geri dönüştürülmüş birkaç figür inşa etmiştir. Yavaş yavaş yaratıcı fikirleri gelişmiş, çok geçmeden birkaç dönümlük alana birbirine bağlı yüzlerce heykel yapmıştır. (Chand, (1) 2015).

Chand'ın bahçesini keşfeden yetkililer yerel hükümetle tartışma içine girmiştir. Heykeller tamamen yasadışı ve yasak bir alanda yer almaktaydı ve kanunlar gereği yıkılması gerekmektedir. Fakat sonuçta, Nek Chand'a tam zamanlı olarak çalışmalarına devam edebilmesi için bir maaş ve elli işçiden oluşan bir ekip verilmiştir. Daha sonra Nek Chand'ın eserleri kabul görmüş ve Chandigarh'da The Rock Garden olarak açılmıştır (Chand, (2) 2015).

Günümüzde Nek Chand'ın eserleri duvarlarla çevrili yollar ve derin geçitlerle birbirine bağlanan büyük mozaik avlulara yerleştirilmiş birkaç bin heykelden oluşan yirmi beş dönümden

fazla, devasa binalarla birbirine bağlı bir şekilde oluşmaktadır. The Rock Garden dünyanın modern harikalarından biri olarak kabul edilmektedir. Her gün yaklaşık olarak 5000'den fazla ziyaretçi bu muazzam eserlerin etrafında dolaşmaktadır. Tac Mahal'den bu yana Hindistan'da görülen en büyük sanatsal başarıdır (Chand, (3) 2015).

Görsel 6. The Rock Garden, Seramik, Taş ve Evsel Atıklar, 1965, 16 ha, Hindistan.

3. Yapıtlarında Çağdaş Mozaik Tekniği Kullanan Sanatçılar

Mozaik tekniği kullanarak üretim yapan sanatçıların eserleri incelendiğinde, tek bir malzeme ya da çeşitli malzemeleri bir araya getirerek, farklı renkler ve yüzeyler üzerinde iki boyutlu veya üç boyutlu çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İncelenen sanatçılar arasında mozaik tekniği alanına farklılık katmış ve yenilik getirmiş olan sanatçıların eserleri ele alınmıştır.

3.1 Bedri Rahmi Eyüboğlu

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Trabzon'da 1911 yılında dünyaya gelmiştir. İbrahim Çallı ve Nazmi Güran'ın öğrencisi olmuştur. Eyüboğlu, Gauguin, Cezanne ve Van Gogh gibi sanatçılardan ilham almıştır. Eyüboğlu'nun mozaik sanatına ilgisi 1950'li yıllarda Kariye Camii'nin restorasyon çalışmalarında yer alması ile başlamıştır. Cami'de yer alan Bizans mozaikleri dikkatini çekmeye başlamıştır. Eyüboğlu, boyalar ile mozaik hissinde resim çalışmaları yapmıştır. Dokuma, yazma, nakış, kilim gibi Anadolu desenlerini kendine özgü bir tarz ile harmanlayarak, mozaik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Daha sonra sanatçı Uluslararası ödüllü Brüksel Sergisi'nde yer alan çalışmasıyla ödül kazanmıştır. Bu çalışma 227 m² ölçülerindeydi. 1959'da Paris Nato merkezine ise 50 m² büyüklüğünde bir pano hazırlamıştır (Güvener, 2015: 128).

Ankara'da bulunan Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü için hazırladığı 30 m² mozaik pano ise Eyüboğlu'nun ilk çalışması olmuştur. Eyüboğlu bu panoda Hitit uygarlığının sembollerini, hayvanlarını ve figürlerini kullanmış, yaptığı çizimlerde de mozaik tekniğine uygun çalışmıştır (Güvener, 2015: 129).

Görsel 7. Bedri Rahmi Eyüboğlu, NATO Genel Merkezi için Hazırladığı 50 m² Mozaik Pano, Seramik, Cam, Taş, 1959, Paris.

3.2 Eren Eyüboğlu

Eren Eyüboğlu güzel sanatlar eğitimini Romanya’da tamamlamıştır. Resim eğitimi alan Eyüboğlu, 1929 yılında mezun olduktan sonra Paris’e gitti. Julian Akademisi’nde 4 yıl André Lhote’un asistanı ve stajyeri oldu. 1930 yılında Bedri Rahmi ile tanışmıştır ve 1936 yılında hayatlarını birleştirerek Türkiye’ye taşınmıştır. İki sanatçı eş olarak Türkiye’nin her tarafını gezerek Anadolu kültürünün yaşam tarzını çalışmalarında sanatsal çalışmalarını izleyicilerle buluşturmuştur. Eyüboğlu’nun, Etibank mozaigi olarak adlandırılan ve Ankara’da hastane duvarlarında onun mozaik çalışmalarına rastlanılmaktadır. Örnek olarak; Ankara Hacettepe Tıp Fakültesi çocuk bölümünde bulunan 15 m² lik mozaik pano ve Hacettepe morfoloji bölümünde bulunan 4 m² lik mozaik panodur. Eyüboğlu’nun çalıştığı diğer mozaik panolarda ise İstanbul Manifaturacılar Çarşısı’nda yer alan 35 m² olan panodur. Resim sanatının yanında mozaik çalışmalarda yapan Eyüboğlu, 1957 yılında 4. Levent Konut Duvarları, 1978 yılında Ankara Çocuk Hastanesi, 1956 yılında Etibank, Cerrahpaşa Hastanesi ile 1979 yılında Haydarpaşa Göğüs Hastalıkları Hastanesi için tasarladığı panolar üretmiştir (Güvener, 2015: 108).

Görsel 8. Eren Eyüboğlu Etibank Mozaik Panosu, Seramik, 1965, Ankara

3.3 Marco Bravura

Marco Bravura, 1949 yılında dünyaya gelmiştir. Ravenna Devlet Sanat Enstitüsü'nde mozaik bölümünde eğitim almıştır ardından eğitimine Venedik Güzel Sanatlar Akademisi'nde devam etmiştir. Sanatçı, 1987'de Ravenna'da bir mozaik atölyesi açmıştır ve Ravenna Belediyesi, Revanna Eyaleti Mesleki Eğitim Merkezi ile iş birliği yaparak Beyrut şehrinde bir mozaik okulu kurmuştur. Moskova'daki IV. Çağdaş Sanat Bienali dahil olmak üzere pek çok sayıda sergide yer almıştır. Eserleri Avrupa, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki müzelerde, çeşitli kurumlarda, bankalarda ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır (Bravura, 2022).

Görsel 9. İsimsiz, 2008, Karışık Teknik.

3.4 Cleo Mussi

Cleo Mussi, geri dönüştürülmüş kumaşlara olan ilgisini desen, baskı, dokuma ve dikiş bilgisi ile seramik üzerine uygulayan bir sanatçıdır. Sanatçı çalışmalarını oluştururken genellikle geri dönüştürülmüş malzeme ile çalışmalar yapmaktadır. Sanatçı İngiliz seramik tarihi tasarım stilleri ile kumaş bilgisini harmanlayarak mozaik alanına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Mussi, çalışmalarında moda, seyahat ve ticarete kültürler arası referansları bünyesinde barındıran tasarımlar ve endüstriyel seramik tarihinin hikayesini temsil eden tasarımlara yer vermektedir. Cleo Mussi, mozaik yapımına yönelik özerk yaklaşımı nedeniyle uluslararası alanda tanınmış bir sanatçıdır (Mussi, 2017).

Görsel 10. All Consuming, Seramik Mozaik, 100x47x2 cm, 2017, İtalya.

3.5 Monica Machado

Monica Machado, Fransa Ulusal Güzel Sanatlar okulundan mezun olmuştur. Machado'nun fantastik, ayrıntılı heykelleri seyircide etkileyici bir dünya yaşatmaktadır. Sanatçı topladığı malzemeleri ve seramik kırıklarını bir araya getirerek yenilikçi bir şekilde günlük yaşamını, çocukluk ve büyü konuları ele alarak yorumlamaktadır. Sanatçı çalışmalarında, gerçeküstü ve yaratıcı karakterlerden ilham alarak formlar oluşturmaktadır, oluşturduğu parçalar desteklerin üzerinde yüzüyormuş gibi görünmektedir ve ortaya çıkan figürler renkli bir birliktelik içindedir. Seramik parçalar sadece dekoratif bir unsur olarak değil, aynı zamanda oluşturulan çalışmayı destekleyen bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Monica Machado'nun işlerinde, her küçük ayrıntının dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir ve ayrıca hiçbir şey doğru sırada olmadığı için etraflarında gezinilerek incelenmesi gerekmektedir. Machado Fransa, İsviçre, Belçika, Portekiz, İspanya hasta olmak üzere birçok sergide yer almıştır (Dijk, 2022).

Görsel 11. Natürmort, Seramik ve Taş Mozaik, 1999, 100x160x60 cm, Portekiz

3.6 Dino Maccini

Dino Maccini, yaşayan en iyi İtalyan mozaikçi olarak kabul edilir. Dino Maccini, büyük bir dışavurumcu sanatçısıdır. Sanatçı, antik mozaik ustalarının ilhamı ve becerisiyle mermer, cam ve sırlı tesseraları sofistike ve modern şekillerde birleştirmektedir. Mozaik tekniğinde malzeme olarak çok fazla tercih edilmeyen cam macunu, ahşap kıymıklar, mermer tessera ve metal malzemeler gibi ürünler Maccini'nin işlerine kazandırdığı farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Dino Maccini'nin çalışmaları, iç dekorasyon ve tasarım için çağdaş, dini, antik Roma ve Bizans mozaikleri ve parçalarının yaratılmasına kadar uzanmaktadır (Maccini, 2022).

Görsel 12. Sıcak Rüzgâr, Seramik Mozaik, 2020, 160x110x7 cm, İtalya

3.7 Mohammed Banawy

Mohammed Banawy, Kahire'de bulunan Helwan University Faculty of Fine Art resim ve mozaik bölümünü okumuştur. Çalışmalarında, Banawy'nin sanatsal olarak mozaikle sınırlı olmadığı görülmektedir. 2001'den beri Banawy Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim görevlisidir. Banawy, bugün The Valley adlı eseriyle Mısırın çağdaş sanat ortamının bir parçası olmuştur. Banawy, geleneksel sert ve simetrik taş malzemeler yerine, doğal form ve malzemelerle yaratıcı bir bağ kurmuştur (Banawy, 2022).

Görsel 13. Vadi (The Valley), Seramik ve Cam, 150x500 cm 2013 Venedik Bienali

3.8 Rashid Johnson

Rashid Johnson, Chicago Sanat Enstitüsü'nde fotoğrafçılık bölümünde eğitimini tamamlamıştır. Fakat Johnson, sadece fotoğrafçılıkla ilgilenmeyip aynı zamanda heykel, mozaik, resim, film yapımı gibi geniş bir alanda üretimler yapmıştır. Johnson, sembolizm ve sembolizmle zengin, çeşitli malzemeleri bir araya getiren karmaşık ve çok disiplinli uygulamalar gerçekleştirmiştir. Johnson, eserleri bireysel ve ortak kültürel kimlikler, sanat tarihi, felsefe ve edebiyat, kişisel sorunlar ve tarih temaları başta olmak üzere geniş bir medya yelpazesi kullanan çağdaş Amerikan sanatçılarından oluşan etkili isimlerden biridir. Sanatçı çalışmalarında genellikle çocukluğuyla ilişkilendiren ve genellikle Afro-Amerikan tarihi ve kültürel kimliğinin ona kattığı kolektif alanlarına eleştiride bulunan, materyal ve nesnenin anlatısını yaptığı çalışmalara yansıtmasıyla bilinmektedir. Her nesnenin çağrışım alanını dönüştürme ve genişletme arzusunun Johnson'a verdiği ilham ve seyirciye aktardığı duygular, sanat alanında onu başka bir noktaya getirmiştir (Katy, 2022).

Görsel 14. Kırık Beş, Seramik Karo, Ayna, Sprey, Emaye, Siyah Sabun, Balmumu, 2020, 250,2x430,5x7,6 cm

Sonuç ve Öneriler

Mozaik tekniği, resim alanının bir dalı olarak adlandırılmaktadır ancak kullanılan malzemenin çoğunlukla seramik olması, seramik alanıyla da bir bağı olduğunu göstermektedir. Sanatçılardan verilen örnekler bakıldığında ise mozaik tekniğinin kullanımı, resim alanının da dışına çıkılarak üç boyutlu formlarında çalışılabilme özgürlüğünü sağlamaktadır. Bu nedenle heykel sanatına da yakınlığı bulunmaktadır. Mozaik tekniği, tarih boyunca uygulanan geleneksel bir teknik olarak kullanılmasının yanında, modern tasarımlarda da yer almıştır. Ayrıca, mozaik günümüze kadar ulaşan teknik özelliklerini koruyabilmiş sanat dallarından biridir ve gelişen teknolojiyle birlikte günümüzde de kullanımı devam etmektedir. Bu çalışmada mozaik malzeme ve teknik çeşitliliğinin yanı sıra kullanılan alanlarda diziliş sırasına göre çeşitli etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Mozaik, uygulamalarındaki çeşitlilikler, kullanılan malzemenin farklı

yerleştirme ve yapıştırma temeline dayanır. Mozaik tekniği ilk uygulandığı antik dönemlerden günümüze kadar farklı biçimlerde kullanılabilirliğini sürdürmüştür.

İç ve dış mekân fark etmeksizin birçok alanda kullanılabilen bu teknik tasarımcıya geniş bir olanak sunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre tarih boyunca mozaik tekniğinin farklı biçimlerde kullanıldığı arkeolojik kazılarda bulunan mozaik parçaların çokluğu bu çalışmanın oluşturulmasındaki başlıca sebeplerinden biridir.

Mozaik tekniğinde seramik malzemenin kullanılmasının tercih edilmesinin birçok sebebi vardır. Bunlar; geri dönüşüm ve doğaya olan saygının yanı sıra, malzemenin, geniş bir renk yelpazesi, istenilen boyuta getirilmesi, dış mekandaki dayanıklılığı, hijyenik olması, maliyetinin uygun olması gibi olumlu özelliklerinin olmasıdır.

Araştırmalar neticesinde mozaik tekniğinin uzun yıllardan beri çeşitli yüzey, iç mekân ve dış mekân fark etmeksizin pek çok endüstriyel ve organik malzemeler ile kullanım imkânı sağlamaktadır. Farklı disiplinlerden birçok sanatçının dikkatini çeken mozaik tekniği, çeşitli malzemeler ve yöntemlerle geniş bir yelpazede üretilerek hem iki boyutlu hem de üç boyutlu eserlerde geçmişte olduğu gibi gelecekte de kullanılmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Akyazı, S. (2005). *Art Nouveau Mimarisinde Seramik Malzeme Kullanımı ve Antoni Gaudi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir.
- Amersfoort, (1-2) (2005), "Mosaic Art Source", <https://mosaicartsource.wordpress.com/2007/01/01/who-was-niki-de-saint-phalle/> Elde edilme tarihi: 10 Mayıs 2022
- Argunhan, A. (2019). Antakya Mevsimler Mozağının Arkeometrik Yönden İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Batman.
- Aygüneş, M. F. (2006). *Roma Dönemi Anadolu ve Doğu Akdeniz Mozaik Sanatında Dionysos Betimlemeleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Banawy M, (2012), "Banawy", <https://banawy.tumblr.com/> Elde edilme tarihi: 30 Mayıs 2022
- Bravura M, "Biografia", <https://www.marcobravura.com/marco-bravura/> Elde edilme tarihi: 9 Mayıs 2022
- Chand N, (2015), *Nek Chand: Kaya Bahçesi Heykelleri*, <https://pallant.org.uk/whats-on/nek-chand-rock-garden-sculptures/> Elde edilme tarihi: 10 Mayıs 2022
- Çelik, Mustafa Yavuz, & Andemir, M. Bağcı. (2003). Dekoratif mermer mozaik yapım teknikleri. In *Türkiye IV Sempozyumu*.
- Çınar, H. (2019). *Niki de Saint Phalle'in Nana Heykelleri ve Sanatçının Ütopyası Bir Sergi "Fantastik Orman"* Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı, Kocaeli.
- Dijk Siewert Van, (2022), "Monica Machado Mosaique Sculptures", <https://www.monica-machado.com/about> (4 Elde edilme tarihi: 3 Mayıs 2022
- Ekincioğlu, G., Başbüyük, Z., Gölbaş, A., & Akbudak, ilkey kaydu. (2018). Geçmişten Günümüze Doğaltaş Mozaik Sanatı ve Geleceğe Aktarılması. *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 3(4), 81–91. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijia/issue/40265/522778>
- Erkan, O. (2006). *Mozaik Sanatı ve Büyük Saray Mozaikleri Restorasyon Çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Mimarlık

Anabilim Dalı, İstanbul.

Güvener, Y. (2015). *Eren Eyüboğlu'nun Sanatı*. In *Ekp* (Vol. 13, Issue 3). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, İstanbul.

Katy C, (2020), "*Rashid Johnson Mixes Painting and Ceramic Tile Mosaics to Express The Anxiety and Escapism of "Broken Men"*".
<https://www.creativeboom.com/inspiration/waves/> Elde edilme tarihi: 23 Eylül 2022

Maccini Dino, (2018), "*L'arte del Mosaico Nella Nostra Contemporanetiâ*",
<https://dinomaccini.it/biografia/> Elde edilme tarihi: 10 Mayıs 2022

Mussi C, (1), (2017), *Mozaik*, <https://www.mussimosaics.co.uk/> Elde edilme tarihi: 22 Nisan 2022

Ödekan, A. (1997). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. In *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (Yapı-Endüs, p. 1300).

Özkaymak, B. (2013). İstanbul Büyük Saray Mozağı'nın İmgesel Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya.

Pekel, F. (2009). *Mozaik betimlemelerinde görülen ev eşyaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Konya.

Şahin, M. (2010). Mozaik Sanatı Antakya ve Zeugma Mozaiklerinin Resim Analizleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Eskişehir.

Tülek, F. (1998). *Berlin pergamon müzesi'ndeki millet orpheus mozaığı* (N. Başgelen (ed.); Kanaat mat).

Üstüner, A. C. (2002). Mozaik Sanatı, İstanbul: (Engin Beksaç (ed.); Engin Matbaa).

Görsel Kaynakça

Şekil 1: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 2: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 3: Betül Küplemez

Şekil 4: Zerbst Rainer, Antoni Gaudi, Fotoğrafçı François René Roland, İspanya

Şekil 5: <https://i.pinimg.com/564x/5f/fb/3f/5ffb3f63a049035d31dba58f08e26681.jpg> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil6:<https://i0.wp.com/diaryofatileaddict.com/wp-content/uploads/2020/11/nekchandheader.jpg?resize=1920%2C675&ssl=1> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 7: <https://kavrakoglu.com/wp-content/uploads/2014/01/ttt1.png> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 8: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezEreneyuboglununsanatiYeni.jsp> Elde edilme tarihi: 20 Kasım2022

Şekil 9: <https://www.marcobravura.com/wp-content/uploads/2015/05/Ardea-Beirut-1600x2450.jpg> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 10: <https://mosaikashop.com/2018/04/11/to-moscow-and-tarusa-russia-with-love/> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 11: <https://mosaikashop.com/2018/04/11/to-moscow-and-tarusa-russia-with-love/> Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 12: https://www.1stdibs.com/furniture/decorative-objects/sculptures/figurative-sculptures/sculpture-shanty-2004-monica-machado/id-f_17944372/ Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 13: https://mymodernmet.com/wp/wp-content/uploads/archive/naYLZGkawfpkYiFV50iX_mosaicbirds06.jpg Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

Şekil 14: https://static01.nyt.com/images/2021/09/23/arts/23rashid-mural-8/merlin_195182253_572d59f1-9385-4443-9c3b-e7fe5b7dc3e9-superJumbo.jpg?quality=75&auto=webp Elde edilme tarihi: 20 Kasım 2022

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tarih: 13.12.2022

No:

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 50

2. yazar katkı oranı: % 50

Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat dalında, 2022 yılında tamamlanan "Mozaik Tekniği ve Uygulamalar" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.